

Кафедра ботаніки, екології та методики навчання біології створена шляхом об'єднання кафедри ботаніки та методики навчання біології та кафедри екології та охорони довкілля.

Кафедра ботаніки, екології та методики навчання біології веде свою історію з листопада 1937 року, коли на базі кафедри біології було утворено дві кафедри – зоології та ботаніки.

До того часу завідувачами кафедри біології були: Федір Каленикович Курінний та Іван Ількович Мазепа. Федір Каленикович Курінний закінчив Полтавський педінститут (нині університет) та розпочав працювати на кафедрі спочатку лаборантом, згодом її викладачем, а зрештою і завідувачем. Уже в студентські роки його залучав до наукової роботи професор М.Ф. Ніколаєв. Ботанічні праці вченого містять відомості про колекцію рослин, зібраних на агробіостанції з 1927 по 1929 рр та про те, як вона створювалася. Уже в ті часи колекція поповнювалася рослинами та насіннєвим матеріалом із Никітського ботанічного саду (м. Ялта), Головного ботанічного Саду (м. Санкт-Петербург), Тульської акліматизаційної станції (м. Тула), Ульяновського державного розплідника (м. Ульяновськ) та багатьох інших міст України та всього СРСР.

Керівником кафедри ботаніки було призначено в.о. доцента Тимофія Устиновича Малахова – випускника природничого факультету 1929 р., який був запрошений на роботу до Полтавського педінституту у серпні 1935 р. З 1 вересня 1938 р. завідувачем кафедрою стає П.Є. Сосін, який у 1937 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Гастероміцети Української РСР» і вже був знаний в Україні і за її межами вчений-міколог. Павло Євграфович очолював кафедру по 1941 та з 1944 по 1963 рр. Викладаючи ботаніку в довоєнні та післявоєнні роки, він досліджував гриби різних областей України та суміжних територій. Його невтомна праця завершилася тим, що рішенням ВАК від 16 травня 1953 р. йому присуджена вчена ступінь доктора біологічних наук.

П.Є. Сосін брав активну участь у відновленні роботи рідного закладу, допомагав декану природничого факультету А.П. Каришину. Разом із студентами відбудував спалений будинок інституту, обладнував аудиторії та кабінети. Багато сил віддав створенню ботанічного саду, знищеного німцями.

У 1944 р. на кафедру приходять Д.С. Івашин, який працює на посаді викладача і завідувача ботанічного саду до 1950 р. Під час польових практик, екскурсій, чисельних самотійних виїздів він цілеспрямовано займався вивченням конкретних груп рослин, особливо лікарських. Цей період у його житті став початком систематичного детального дослідження лікарської флори України, який завершився у 1964 р. захистом кандидатської дисертації «Дикорослі лікарські рослини річкових долин Лівобережного Лісостепу України». У цей час виходить із друку основна праця його життя «Дикорослі лікарські рослини України».

До 1948 року кафедра не мала власних кваліфікованих викладачів із усіх дисциплін. Лекції часто читалися за сумісництвом викладачами сільськогосподарського інституту та науково-дослідної станції кормових рослин, тому П.Є. Сосін активно працював і в цьому напрямку. Він не лише залучав до роботи на кафедрі найбільш досвідчених фахівців, а також вишукував майбутніх викладачів серед студентської молоді. Саме завдячуючи йому на кафедрі з'явився Р.В. Ганжа, який працював асистентом кафедри після закінчення рідного вузу з 1950 року. Займаючись вивченням грибів, він у 1963 році захистив кандидатську дисертацію «До флори грибів порядку Agaricales долини р. Ворскла на

Полтавщині» і працював доцентом кафедри до виходу на пенсію. Коло його наукових інтересів було надзвичайно різноманітним, хоча вчений переважно займався дослідженням грибів і квіткових рослин. За результатами досліджень він публікує ряд наукових праць в академічних виданнях. Його наукові роботи мали велике значення в мікології та лісогосподарстві. Зокрема, праця щодо використання міжрядь в молодих насадженнях сосни на пісках для вирощування арахісу відзначена срібною медаллю ВДНГ СРСР. Матеріали Р.В. Ганжі були використані при створенні ряду фундаментальних робіт та укладанні п'ятитомного «Визначника грибів України», монографій з флори агарикальних, болетальних та амонітальних грибів, другого видання Червоної книги України. Саме завдяки його плідній праці у природі на відносно невеликій території (долина річки Ворскли в межах Полтавщини) виявлено 151 вид грибів, нових для України, а згодом був знайдений новий для науки вид — *Amanita olivaceobrunnea* Hanzha et Besed.

З 1954 року асистентом кафедри починає працювати випускниця Полтавського педінституту Стасілюнас Ольга Антонівна. Згодом, після закінчення цільової аспірантури у Всесоюзному Інституті Рослинництва та захисту кандидатської дисертації на тему: «Визначення гібереліноподібних речовин у різноманітних сільськогосподарських рослин у зв'язку з їх розвитком», вона стає доцентом кафедри. Під час тривалої викладацької роботи їй довелося розробляти багато нововведених курсів — мікробіології, біогеографії, екології; створювати навчальні лабораторії; поповнювати колекції ботанічного саду екзотичними рослинами, зокрема, такими, як гінкго, тсуга, тис та ін. У той же час вона вела науково-дослідну роботу з вивчення фізіологічних особливостей люцерни різного рівня плоідності. Під керівництвом свого вчителя Д.С. Івашина брала активну участь в експедиціях із вивчення рідкісних і зникаючих рослин з метою їх охорони. Багато років творчо працювала заступником декана факультету з виховної роботи. Вийшовши на пенсію, постійно підтримує зв'язок з кафедрою, активно займається громадською діяльністю.

Із 1963 р. у зв'язку з хворобою П.Є. Сосіна на посаду завідувача кафедрою був обраний кандидат сільськогосподарських наук, доцент Василь Васильович Бихун який викладав курс ботаніки (анатомії та морфології рослин) і фізіології рослин. Його наукова діяльність була пов'язана з вивченням питань підвищення врожайності сільськогосподарських культур (зокрема, кукурудзи). Із середини 60-х років на кафедрі починає працювати аж до виходу на пенсію доцентом Дмитро Михайлович Щербина – вчений агроном-генетик. Він займався проблемами поліплоїдії в роді Люцерна. Викладав курси генетики, дарвінізму, основ сільського господарства. З 1972 по 1981 рр. він був завідувачем кафедри і під його керівництвом виконано чимало студентських курсових і дипломних досліджень.

Із 1975 року на кафедрі починає працювати асистентом Валерій Васильович Буйдін – випускник Полтавського педінституту. У 1980 р. він успішно захищає кандидатську дисертацію «Порівняльне вивчення особливостей дії деяких поліплоїдних речовин» і з 1981 по 1988рр. керує діяльністю кафедри. За його безпосередньою участю був збудований біостаціонар «Лучки», оранжерейний корпус у ботанічному саду. В. В. Буйдін – активний поповнювач колекцій рослин відкритого і закритого ґрунту в ботанічному саду. Плідно працює з вивчення рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини, проводить цитогенетичні та фізіологічні дослідження з цінними лікарськими рослинами (зокрема, ехінацеєю пурпуровою), успішно займається селекцією хризантеми дрібноквіткової.

На початку 80-х років на кафедрі працював професор, доктор біологічних наук І.М. Голубинський, який знаний у всьому світі по своїм працям із палеонології. У 1980 р після виходу на заслужений відпочинок повертається на кафедру Д.С. Івашин і в міру своїх сил та можливостей продовжує наукову і трудову діяльність. Він очолив природоохоронну роботу кафедри стосовно дослідження флори Полтавщини за участю викладачів та студентів біологів. Проведено десятки експедицій, виявлено знаходження рідкісних та зникаючих видів та уточнено їх ареали. Матеріали щодо 110 видів оброблені ним і оформлені у Червону книгу рослин Полтавщини. У 1982 р. видана кафедрою науково-популярна робота «Щоб росли горицвіти». На основі копітких досліджень Д.С. Івашин науково обґрунтував створення більше як 70 заповідних об'єктів природи Полтавщини. Він значну увагу приділяв підготовці педагогічних кадрів. Великий практичний досвід, ерудиція дозволяла вченому популяризувати знання рослинного світу серед учнівської та студентської молоді, науковців, широких верст населення. Дмитро Сергійович є автором більше ніж 250 наукових та науково-популярних праць.

У 1982р. на кафедру прийшла асистентом Лариса Дмитрівна Орлова. У 1984 р. вона захистила кандидатську дисертацію «Біоекологічні особливості та мінеральний склад дикорослих кормових рослин південно-східної України» і стала працювати старшим викладачем, а згодом доцентом кафедри. У цей час на кафедрі з'являються нові асистенти О.М. Байрак, С.В. Гапон, дещо пізніше І.С. Беседіна, Н.О. Стецюк.

У 1988 р. у зв'язку з реорганізацією кафедри ботаніки об'єднують з кафедрою зоології у кафедру біології, якою керує доцент, кандидат сільськогосподарських наук Саричева Майя Михайлівна, відомий фахівець в області фізіології живлення сільськогосподарських тварин (зокрема свиней). У 1991 р. кафедру ботаніки знову відокремили в окрему кафедру і її очолює Лариса Дмитрівна Орлова. Вона читає профільюючі курси з «Анатомії та морфології рослин», "Фізіології рослин", активно займається науково-дослідною роботою по вивченню лучних угідь Полтавщини.

Наприкінці 80-х років і на початку 90-х років на кафедрі активізується наукова робота. У 1993 році захищають кандидатські дисертації І.С. Беседіна на тему «Агарикоїдні базидіоміцети Придніпровської низовини (Лівобережний Лісостеп України)» та С.В. Гапон «Мохоподібні Лівобережного Лісостепу України», вчаться в аспірантурі, а згодом в докторантурі Байрак О.М., в аспірантурі – Стецюк Н.О.

У 1993 році після закінчення нашого вищого навчального закладу на кафедру приходять асистентами Коваленко Н.П., Манжос С.Б., а у 1994 році – Оніпко В.В. Після закінчення стаціонарної аспірантури вони у 2002 році захищають кандидатські дисертації: Манжос С.Б. на тему «Обґрунтування заходів боротьби з чорнощиром нетреболистим на необроблюваних землях Лівобережного Лісостепу України», Оніпко В.В. «Біологічні особливості амброзії полинолистої та заходи боротьби з нею в агроценозах польових культур Лівобережного Лісостепу України». Доцент Манжос С.Б. на кафедрі читає курс «Генетика з основами селекції», розробила курси «Біотехнологія», «Основи селекційної справи». Доцент Оніпко В.В. викладає студентам курс «Основи сільськогосподарського виробництва», спецкурси «Фермерське господарство», «Захист рослин».

Із 1996 року на посаду завідувача кафедри обирається Світлана Василівна Гапон. Вона читає курси «Систематика нижчих рослин», «Систематики вищих рослин» «Фітоценологія», плідно працює над науковою темою по бріофлорі.

На початку 1997 року захищає кандидатську дисертацію Коваленко Н.П. «Історичний досвід реформування галузі землеробства Полтавщини (на прикладі реформи 1861 р.)», вона викладає курс «Основи сільськогосподарського виробництва» і «Мікробіологія».

З 1997 р. на кафедру асистентом приходять Гомля Л.М., яка у 2005 р. після стаціонарного навчання в аспірантурі захищає дисертацію «Рослинність долини р. Хорол та її флористичні і нозологічні проблеми». Розробила і викладає курс «Дендрологія» на стаціонарному і заочному відділенні.

За час роботи кафедри ботаніки, на ній плідно і творчо працювали доценти, кандидати сільськогосподарських наук Ващишина Д.Л., Пелипець Ж.Г. Вовк О.Г., старший викладач Верховод П.А., асистенти Кушніренко Л.А., Кращенко Г.С., Донцова М.А., Березовська А.І.

Кафедра екології та охорони довкілля створена у 2001 році для підготовки спеціалістів у галузі біоекології, соціоекології, охорони навколишнього природного середовища. Кафедру очолювала доцент, кандидат біологічних наук Смоляр Наталія Олексіївна. Перший завідувач кафедри – професор, доктор біологічних наук Байрак Олена Миколаївна. Навчальний процес забезпечували 3 кандидати наук (доц. Смоляр Н.О., доц. Дяченко-Богун М.М., Шкура Т.В.), асистенти (Клепець О.В., Ханнанова О.Р.), старший лаборант Безсонова В.О. На кафедрі працювали професор Байрак О.М. (2001-2006 рр.), доценти Беседіна І.С. (2001-2014 рр.), Рибалка О.Я. (2001-2012 рр.), Попельнюх В.В. (2003-2011 рр.), Панасенко Т.В. (2003-2007 рр.), старші викладачі Гуріненко Н.О. (2001-2014 рр.), Яланська С.П. (2003-2006 рр.), Никитенко М.І. (2010-2013 рр.), Грицай І.А. (2008-2011 рр.), асистенти Медяник О.Д. (2001-2010 рр.), Двірна Т.С. (2008-2010 рр.), Кожевнікова Т.Є. (2011 рр.), лаборанти Пасічник С.І. (2004-2007 рр.), Ворцепньова М.С. (2003-2004 рр.), Кулибаба І.П. (2010-2011 рр.).

Викладачі кафедри екології та охорони довкілля забезпечували викладання профільних дисциплін на природничому факультеті за напрямками: загальнобіологічним, екологічним, природоохоронним та еколого-просвітницьким, *a саме*: біогеографія, біосферологія, проблеми сучасної біології, заповідна справа, охорона природи, основи екології, екологія, популяційна екологія, екологія рослин з основами фітоценології, загальна екологія та неоекологія, техноекоекологія, екологічна безпека, екологія людини, екологія міських систем, соціальна екологія, основи екології сільського господарства, екологічна етика, сучасні природоохоронні технології, методика викладання екології, нові освітні технології у викладанні біології та ін. На всіх факультетах університету забезпечується викладання курсу «Основи екології». Викладачі кафедри організовували та проводили навчальні практики з біології, екології, фахових методик, виробничі зі спеціалізації у студентів екологів та виробничі педагогічні – у біологів та хіміків.

16 вересня 2013 року кафедра ботаніки перейменована на кафедру ботаніки та методики навчання біології (наказ № 78-р від 16 вересня 2013 року).

Згідно наказу №13-р від 12.02.2015 на виконання рішення вченої ради університету з 14.02 2015 кафедру ботаніки та методики навчання біології та кафедру екології та охорони довкілля об'єднано. Об'єднана кафедра названа кафедрою ботаніки, екології та методики навчання біології.

Із 2005 року до цього часу кафедру ботаніки (зараз ботаніки, екології та методики навчання біології) очолює доктор педагогічних наук, професор Валентина Володимирівна Оніпко, яка працює у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка з 1994 року. Вона є фахівцем в галузі теорії і методики професійної освіти, висококваліфікованим викладачем вищої школи. Закінчила природничий факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В.Г. Короленка (1994) за спеціальністю «Біологія і хімія. Практичний психолог у закладах освіти». З 1995 по 1998 роки навчалася в аспірантурі Полтавського державного сільськогосподарського інституту. У 2002 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: «Біологічні особливості амброзії полинолистої та заходи боротьби з нею в агроценозах польових культур Лівобережного Лісостепу України» зі спеціальності 06.01.01 – загальне землеробство. Має вчений ступінь кандидата сільськогосподарських наук.

Із 2003 р. по 2005 р. працювала заступником декана природничого факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. У 2012 році захистила докторську дисертацію на тему: «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до професійної діяльності у профільній школі» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти». Має вчений ступінь доктора педагогічних наук, з 2014 р. – професор кафедри ботаніки та методики навчання біології.

Завдяки діяльності В.В. Оніпко на кафедрі активно розробляються та впроваджуються інноваційні методи підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, функціонує наукова лабораторія, яка координує роботу з учителями міста та області з виконання науково-дослідницьких робіт учнів, проводить відкриті наукові семінари, педагогічні читання та круглі столи в ПОППО імені М.В. Остроградського для вчителів області.

В.В. Оніпко – автор близько 200 публікацій, із них 149 наукових та 15 навчально-методичного характеру, у тому числі 49 у фахових виданнях. Нею розроблено авторську систему професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до роботи в профільній школі, обґрунтовано організаційно-функціональну модель такої підготовки (Оніпко В.В. Професійна підготовка вчителя природничих дисциплін до роботи у профільній школі. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – 376 с.), вдосконалено технологічні засади й науково-методичне забезпечення системи підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін (на прикладі біотехнологічного профілю навчання учнів) в освітньому процесі ВНЗ III–IV рівнів акредитації педагогічного спрямування (вимоги до природничонаукових знань учителя, методи й форми організації навчально-дослідницької роботи, наскрізний комплекс навчальної та виробничої практики, форми індивідуальної і групової діяльності) у ході впровадження інтегрованого комплексу навчальних курсів «Основи сільського господарства», «Ґрунтознавство», «Захист рослин», «Механізація сільського господарства», «Рослинництво», «Методика навчання біології», «Методика навчання сільського господарства», «Шкільна навчально-дослідна ділянка та гуртки юних біологів», «Основи наукових досліджень». Розроблено низку підручників та навчально-методичних посібників (Ґрунтознавство. Теорія та практика : навч.-метод. посіб. – Полтава : 2-ге вид. і доп. та перероб. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, 2011. – 260 с.; Основи сільського господарства : [навч.-метод. посіб.]. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2008. – 356 с.; Шкільна навчально-дослідна ділянка та

гуртки юних біологів : [навчально-методичний посібник]. – Полтава : ПНПУ, 2013. – 376 с.; Дидактосервіс на допомогу майбутньому вчителю біології у ЗНЗ : [метод. посіб. для студ. природничого фак-ту та вчителів біології]. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2008. – 68 с.). Оніпко В.В. співавтор навчального посібника з грифом МОН України (Агроекологія: теорія та практикум : навчальний посібник з грифом МОН (співавтор., Полтава : ІнтерГрафіка, 2003. – 320 с.).

В.В. Оніпко є членом ученої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, веде активну громадську роботу як член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти (диплом №2022 від 2.03.2010 р.). Тісно співпрацює з ученими близького (Інститут природничих наук Сиктивкарського державного університету, Росія; Омський державний педагогічний університет, Росія) та далекого («Inter NICHЕ»– Англія; «Doctors against animal Experiments» – Німеччина) зарубіжжя. Керує науково-дослідною роботою студентів у проблемних групах «Дослідження змістового компонента формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя природничих дисциплін», «Підвищення продуктивності культурних та дикорослих рослин». Наукові досягнення студентів є основою для виконання курсових, бакалаврських, дипломних, магістерських робіт, а також для написання одноосібних та в співавторстві наукових праць, участі в наукових конференціях. В.В. Оніпко є організатором I, II турів Всеукраїнської олімпіади з біології на природничому факультеті та III туру обласного конкурсу захисту науково-дослідницьких робіт МАН. Почесною грамотою Виконавчого комітету Полтавської місцевої ради (2008 р.), Почесною грамотою Полтавської обласної ради (2009 р.), Нагороджена Подякою Головного управління освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації (2009 р.).